

LE AVENTURE D'UN TOMIN ELETRICH

A s'avzin-a ël natal (pardòn, ël Sant Natal): tuti a son pì brav, pì onest e fin-a pì bej. Fin-a ij piemontesista, fin-a ij colaborador d'Assion Piemontèisa a s'arpòso. Ma a vanta 'dcò pensé a tuti coj ch'a travajo për noi, o ch'a strenzo la coreja, o che cheidun a-j la strenz ëd soa inissiativa... I l'ave mai pensà a coma ch'a sarìa vòst Natal, s'i fusse... S'i fusse un pòr mafios, sempe lì a stèrmete sedèsnò at ciapo? E

s'i fusse 'n politich, ch'a deuv pensé a coma fé a fé pì bela e pì radiosa la patria? (Nò: Pì Bela e Pì Radiosa la Patria)? E s'i fusse n'albanès, che a pretendo fin-a 'd controlete ij document? E se i fusse n'anteletual, ma 'd coj anportant, ch'a deuvo sempe di 'd ròbe fòravia ma anteligen, sedèsnò a-j ciamo pì nen a la tele? E s'i fusse 'l Papa, ch'a l'è già brav ëd so tuti ij di dl'ann, cò ch'a dovrà mai fé ël di ëd Natal, pò-

vr'òm? (mi ch'i son n'original s'i fussa 'l Papa ël di ëd Natal i parlèria dla pas e dla fam ant ël mond). E se i fusse... e se i fusse un tomin? Coma ch'a sarà 'l Natal d'un tomin? A dipend. Ma i peule esse sigur che, s'i seve 'n tomin onest, a la bon-a fin quaidun av giutrà, pròpi coma ch'a 'ncapita a noi...

A-i era un tomin eletrich che 'd nòm a fasia Umberto (ël cognòm i lo diso nen për la lege an sla "privacy", che, ant ël cas dij tomin, a l'é particolarment rigorosa). Coma tuti a san, ël problema prinsipal dij tomin, al di d'ancheuj, a l'é col dl'ocupassion. Al'han un bel di ch'a-j va la specialissassion, ma peui, s'it vas a vèdde le statistiche, as la gavo ancor mei ij tomin normaj (che, disomlo, a san pròpi 'd pòch) che ij tomin eletrich. Nò, ant ël mond dij formagg a l'è parèj: s'it l'has un nòm it peule esse brut e gram, it peule spussé, it peule rivé da l'òtra part dël mond tut ësgnacà at cato l'istess. I veuj nen di che ij formagg dla Grecia o ëd va' a savèj d'anté a peulo nen èvni ambelessi nò. Ma peui a vanta nen esbaruvesse se da daré, quand gnun a varda, ël mond dij formagg a l'é tut un rusé e 'n vardesse an ghignon. S'it ses un tomin it lo capissi subit com a va 'l mond. It finisse le scòle e at campò an sël mercà. Ti it èstaghe lì, a ven-o, at vardo (a-i son fin-a coj ch'at toco con le man voite, ch'a l'é pròpi na còsa ch'a va nen bin), e a la fin a cato... le mozzarelle. Cò ch'a-j trovan ant na mozzarella i lo saj nen. Mach che daré a na mozzarella a-i son d'investiment, la pubblissità con le madamin ch'a sauto, la confession bianca-rossa-vèrda, e at vèdo 'd formagg tuti anvlupà an carta e cartlon coma s'a fusso d'òr. Daré d'un tomin eletrich còsa ch'a-i è? Bin, tomin Umberto tuti ij di a 'ndasia al mèrcà, a crijava e a sè smonìa... Gnente. A mesdi, mesbòt al massim, a l'era torna a cà. Na veja toma grassa, ëd cole ch'it-jè varde e it-jè darie nen un sold, e che, për contra a na san ëd pì che tanti dottor, a l'avìa dije dè studié, che 'n diplòma a serv sempe. Chiel a l'avìa servnù perito eletrònich (ij tomin eletrich a son portà), se-

ral. Lì a l'avìa conossù Robiolin-a Dèl Bech, na bela tomin-a, fin-a con quaich èstissa 'd sangh bleu, ma gentila, pròpi brava. Èl sabat a 'ndasio a balé; chila as na stasia ant un canton (le robidole a son parèj: anté ch'it-jè bute a stan). Chiel, per contra it lo vardava e it arfissiaive. A sautava, a tèrmolava e a s'anvlupava tut ant na manera che ti it disìe "Adess a sè sciapa, che sgiaj, che sgiaj...". Ij tomin eletrich it-jè ten-e nen, a l'han la musica ant ël sangh. Umberto e soa robiolin-a, dòp ëd ses meis ch'as parlavo, a l'avio pensà 'd mariesse. Ma coma senza so-ssi? (Nòta: ël letor a deuv fé ël gest dij sòld, con ël pòles ch'a fèrta l'indes. Grassie). Umberto a l'é un tomin onest, gnente da di, ma s'it ses un tomin, giovo, senza n'avni, senza un sòld, bele mach për un cit cadò a la morosa (e as sa che na robiolin-a as contenta pà pì, al di d'ancheuj)... Coma fé? A va a finì che Umberto a va a parleje a un dèl mèrcà, un formagg-cap, ch'a savia tut ëd tuj e ch'a l'avìa d'anej ai dij gròss tan'me 'd ninsòle (s'a-i è quaidun ch'a pensa che 'n formagg con j'anej a sia na folatà a fa mej a chitè sì ma as perd ël pì bel). Chiel-sì a lo varda e a rijòta 'n pòch: "Lupus in fabula!" (tuti ij formagg a parlo un pòch latin, a fa fin). Peui a lo ambrassa (mach ch'i lo sapie: ij formagg as ambrasso sempe. I saj nen perchè) e a-j fa: "A l'é un moment brut, a-i è la crisi ma i veuj giutete". E a-j dà chiel un travaj: Umberto a deuv mach controlé che al mèrcà a sia tut an regola ël formagg giust a sò pòst giust, gnun-a "sovraposission merceologica" (a sarìa ch'it peule nen campé des chilo ëd parmesan ansima al formagg mòl, nò?) un travaj facil e ij sòld a 'ncamin-o a rivé. Umberto as cata na giaca neuva, giacina e rossa (ij tomin a l'han sò gust) e 'n cotin a la morosa. A l'ha vist na vitura (dè sconda man, ma pròpi fiamenga): miraco, an butand da part tuti ij meis quaicòs... Na matin Umberto a riva al mèrcà e sò cap a lo ciamo. "Sent a-j bèsbija i l'oma 'n cit problema". A l'era torna na question ëd formagg, as capiss. "Coj ëd la "Niucis"

("New Cheese", la corensa) a piora ël cap d'Umberto a l'han anventà 'n formagg dlicà, senza pel, ma dzortut la tele a dis che a l'é un formagg special: pì it lo mange e pì it ven-e furb. A l'é tut finì! "Possibil?" a fa Umberto, ch'a pensa a la vitura neuva. "Bè, as podria..." Cola neuvi, Umberto a s'avzin-a al magasin dla "New Cheese". An sacòcia a l'ha 'd brichet. Un sàut: a l'é andrinta. Doj sàut e l'obietiv a l'é lì. Umberto a slonga la man. A ciapa un formagg, peui con l'òtra man a 'nvisca un brichet (a 'toca esse an piòta, con na man sola), peui... Peui ël formagg a deurb j'euji, pien ëd seugn, a lo varda, as vardo... "I podria esse mi, ès formagg" a pensa Umberto. La man a tèrmola, ël brichet a finiss i saj nen andoa, ël formagg a finiss mach për tera. Umberto a sara j'euji. Sota e dzora, cel e tera, bin e mal, tut as mès-cia. Umberto a sghija, a robata... Ij carabigné a lo treuvo 'l di dòp, longh për tera tan' me mòrt, bianch pèj ëd nè strass (o pèj ëd na toma, s'i veule). Èl cap a-i è pì nen, a diso ch'a sia an Olanda (as sa ch'a l'ha na morosa, un formagg giacina, na specialità). Umberto a va an përzon. La morosa a ven a vèddlo tuti ij di. E a piora, a piora... (as ambrasso nen perchè a-i son le frà). Peui, al process, as capiss subit che Umberto a l'ha pà fait gnente 'd mal, pòr fieul. Èl colonel dij carabigné a-j fa dé quat patele (a l'é la regola), a lo ambrassa e a-j dis "Errare humanum est". Umberto, che 'd latin a na sa pòch, giusta mach për fesse vèdde a l'autèssa a rëspond "Et cum spiritu tuo", e a seurt, liber tan'me n'oslòt. Umberto a peul ancaminé a pensé a sò avni. A veul giuté, desse da fé, travajé, ma... Ma ant ès mond a-i va 'n posson al moment giust. Quand ch'a va da la veja toma grassa (cola 'd prima), con j'euji për tera e 'n sangiut da fé por, chila prima a lo varda an ghignon ("Perseverare diabolicum!" a bèsbija). Ma peui a lo ambrassa e a-j dà na litra për un politich, ma un pròpi onest, ëd coj ch'a giuto. Èl politich a-j fa mach: "I veuj nen savèj gnente. Errare humanum est. Còs' it ses

bon a fé?" (un tomin a l'é un tomin, còsa ch'a deuv esse bon a fé, 'n tomin?). Umberto as varda ij pé, as drissa ël grop ëd la croata, a barboja quaicòs, e a fa la vos cita: "I l'hai veuja ëd travajé, i saj l'anglèis, i son perito... E peui i deuvo marieme". Èl politich as buta a pioré për la compassion (sta stòria a l'é pròpi na gavada, ma a va bin për Natal, e peui a l'é giuamai finìa). Dòp d'un pòch a varda l'ora, a dis "Tempus fugit", as fèrta j'euji e a lo ambrassa: "It sas l'anglèis? It ses perito? At piasria 'n travaj a le pòste?" Dòp ëd doi di Umberto a l'é già a la pòsta a buté 'd timber. Nen definitiv, lòn as capiss: mach tre meis, an èspetand ël concors. A sta mira a vanta savèj na còsa: ant ël pais d'Umberto për travajé a la pòsta, ant le scòle, ant n'ospidal, ant la polissia, a fé 'd pertus për tera, ... dasperut as fa 'n concors. Un concors a l'é na còsa che s'a l'han dabzògn ëd n'anfermé a fan ël concors. Dontré mila a scrivo na cita composission (tipo parlé 'd na poesìa); lor-lì a vardo le composission e a serno l'anfermé giust. Ciamjè fòj! As capiss che a la pòsta a l'é n'òtra musica. Prima còsa as travaja da sciopé. A l'é tut un virolé da sì e da là, sempe con la por che la gent a sia nen contenta, e la gent a n'ha mai pro, as capiss. S'a-i è quaidun che 'd pòsta a-j na riva pòca, ël postin a na parla a sò colega, dòp dèl travaj (tuti as fèrmo dontré ore ël di, nen pagà, për dèscute coma travajé pì bin, o bele 'dcò mach për fèrté ij timber, vardé le litre e ij pach dèl di dòp, parlé ëd francoboj i l'ave capì). Ij colega a sento la stòria ëd col ch'a l'ha nen pòsta a pro, a pijo la piuma e a-jè scrivo na cartolin-a, 'n bijèt, quaicòs. A la pòsta a l'é parèj: a l'é nen un travaj, a l'é na mission. Ma adess Umberto a l'é n'autèr formagg. Un formagg neuvi, i peule di. Ma neuvi andrinta, ant ël cheur, anté ch'as capiss se 'n formagg a l'è bon për dabon. Quand ch'a seurt da la pòsta, a-i è soa morosa ch'a lo speta. Cò ch'a fan? As ambrasso, nò? Peui a coro a caté 'd ròba a tut andé, an rijand e an piorand. Doman a l'é Natal!

Mauro Tosco

Gent Piemontèisa travers ij sécoj

Aleram dël Monfrà (920? - 991)

L'autor dël "Chronicum imaginis mundi", Giaco D'Acqui, vivù ant ël sécol ch'a fà quatordes, an conta 'n soa euvra la legenda dzora j'origin d'Aleram, col ch'a l'é stait ël Grand Antich dij Aleramis (ch'a j'ero marchèis dël Monfrà, fin-a al sécol ch'a fà quatordes), e ch'a sarìa nassù a Sèssadi (provincia 'd Lissandria) ant ij prim des ani dël sécol ch'a fà des, ant na famija d'aristocràtich alman ch'a 'ndasio 'n romiagi a Roma. Aleram a ven dàit an guerna a na bàila dël pòst, antant che ij sò parent a van vers la Sità Santa e 's fan pì nen sente.

Quandi ch'a l'é fiolòt, chiel a va a sèrvissi dl'èsgnorèt dël leu e a diventa në scudé, an arveland soa atitudin a j'arm.

A ven mandà a la Cort dl'Imperator Oton Im, andoa ch'a na conoss la fija Adelasia e ij doi giovo a tomo d'amor. Për èschivié la rabia dël pare, ij doi moros a scapo e a sè stèrmo ant ij bòsch ant j'anviron d'Albenga. A vivo 'mbelessi për quindes ani; Aleram a l'é 'n modest carboné e s-ciapabòsch.

Për interessament ëd n'amis cusiné, chiel a intra peui al sèrvissi dël Vèscò d'Albenga, ch'a lo manda a l'assedi 'd Brescia, an agiut ëd l'armada dl'Imperator. An cost combatiment chiel as fà conòsse për vaire assion valorose e, dal moment ch'a l'ha nen na soa bandiera, a svantaja 'n drapò andoa a son piturà ëd pèile e 'd cassaròle, an arconossensa anvers ël cusiné dël Vèscò.

L'Imperator Oton Im, anciarmà da sò coragi, a lo arsèiv a Cort e a pèrdon-a chiel e Adelasia.

Con un document an dàita "Ravenna - 3 ëd Mars dël 967 (e costa a l'é la sola realtà stòrica dla legenda), a lo fà marchèis ëd le tère ch'as treuvo trames l'Orba, 'l Pò, la Provensa e 'l mar.

La tradission a veul che Oton Im a l'abia dije che tut ël teritòri che chiel a fussa stait bon a destravèrsé a caval an tre giornà a sarìa stait sò.

Parèj a l'ha fait Aleram, sempe a brila batù e, për fé pì 'n pressa quand ch'a fasia da manca, a dovrava un mon për frè 'l caval, dont ël nòm ëd la tèra: ël Mon-frà.

Dèdlà dla legenda, le notissie dzora Aleram a son bin pòche: a smija ch'a fussa fieul d'un Gijelm borgognon, rivà an Italia al séguit ëd Guido da Spoleto; Aleram a combat valorosament contra ij Sarasin ant la dèsfèisa d'Aich dël 939 e për sò valor a l'é nominà, 'l 25 ëd luj dël midem ann, da Re Ugh ëd Provensa, Sgnor d'Auriola, ant ël Vèrslèis. Dòp ël 950, con la vnua 'd Berengari 2nd, a diventa marchèis, as maria con la fija 'd Berengari, Gerbenga, e tuti doi a fondo la Badìa 'd Grassan.

Aleram a meuir ant ël 991 e a ven sotrà ant la Gesia 'd Grassan.

Michela Grosso